Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PEDRO CRUZ VILLALÓN
της 24ης Μαΐου 2012 [1]

Υπόθεση C-589/10

Janina Wencel
κατά
Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku

[αίτηση του Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku (Πολωνία) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Κοινωνική ασφάλιση — Άρθρο 7 και παράρτημα ΙΙΙ του κανονισμού 1408/71 — Σύνταξη γήρατος καταβαλλόμενη εντός της Πολωνίας πριν από την προσχώρησή της — Δυνατότητα εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης — Δυνατότητα εφαρμογής διεθνούς συμβάσεως κοινωνικής ασφαλίσεως που συνήφθη πριν από την ημερομηνία εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 — Πρόσωπο που διαθέτει δύο τόπους συνήθους διαμονής εντός δύο κρατών μελών και στο οποίο αναγνωρίστηκε δικαίωμα συντάξεως γήρατος σε ένα από αυτά και δικαίωμα συντάξεως χηρείας στο άλλο — Κατάργηση μιας εκ των δύο συντάξεων και τρόπος επιστροφής των καταβληθέντων χωρίς νόμιμη αιτία ποσών — Δυνατότητα του ασφαλισμένου να έχει δύο τόπους κατοικίας για τους σκοπούς του κανονισμού 1408/71»

I – Εισαγωγή

1. Στην παρούσα υπόθεση, το αιτούν δικαστήριο διατυπώνει τρία ερωτήματα στο πλαίσιο δίκης που αφορά τη νομιμότητα αποφάσεως του 2009 με την οποία οι πολωνικές αρχές αφαίρεσαν από τη Janina Wencel το δικαίωμα συντάξεως γήρατος το οποίο της είχαν αναγνωρίσει από το 1990 ζητώντας της να επιστρέψει τις παροχές που εισέπραξε κατά τα τελευταία τρία έτη. Λόγω διαφόρων περιστάσεων και κατ' εφαρμογήν διεθνούς συμβάσεως που συνήφθη το 1975 μεταξύ της Πολωνίας και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας θεωρήθηκε ότι το γερμανικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως ήταν το μόνο αρμόδιο σε σχέση με την εν λόγω σύνταξη.

2. Το Sąd Apelacyjny ερωτά το Δικαστήριο εάν είναι νόμιμη αυτή η διοικητική απόφαση (καθώς και οι πολωνικές νομοθετικές διατάξεις στις οποίες στηρίζεται) υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης, και ειδικότερα του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 [2], του οποίου η δυνατότητα εφαρμογής στο πλαίσιο της κύριας δίκης είναι αμφίβολη.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

2 — Κανονισμός του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73) (στο εξής: κανονισμός 1408/71).

3. Η υπό κρίση υπόθεση θα παράσχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να επιφέρει ορισμένες σημαντικές διευκρινίσεις στη νομολογία του επί κοινωνικοασφαλιστικών θεμάτων, καθώς και επί θεμάτων που άπτονται της επιλύσεως νομικών προβλημάτων τα οποία συχνά ανακύπτουν από την προσχώρηση νέων κρατών μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την εφαρμογή σε αυτά διατάξεων του διαχρονικού δικαίου.

II – Το νομικό πλαίσιο

Α. *Ο κανονισμός 1408/71*

4. Βάσει του άρθρου 1, στοιχείο η′, του κανονισμού 1408/71, για τους σκοπούς εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού, ο όρος «κατοικία» υποδηλώνει τη «συνήθη διαμονή».

5. Μολονότι ισχύει ο γενικός κανόνας ότι ο κανονισμός 1408/71 υποκαθιστά τις διεθνείς συμβάσεις κοινωνικής ασφαλίσεως, όπως ορίζει το άρθρο 6, ωστόσο το άρθρο 7 εξαιρεί από τον κανόνα αυτόν ορισμένες περιπτώσεις, ορίζοντας ότι θα εξακολουθούν να εφαρμόζονται, μεταξύ άλλων, «ορισμένες διατάξεις συμβάσεων κοινωνικής ασφάλειας που έχουν συνάψει τα κράτη μέλη πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος κανονισμού, με την προϋπόθεση ότι είναι ευνοϊκότερες για τους δικαιούχους ή απορρέουν από ειδικές ιστορικές περιστάσεις και ότι το αποτέλεσμά τους είναι χρονικά περιορισμένο, εφόσον οι εν λόγω διατάξεις είναι καταχωρισμένες στο παράρτημα ΙΙΙ» (άρθρο 7, παράγραφος 2, στοιχείο γ′).

6. Στο μέρος Α, σημείο 19, στοιχείο α′, του παραρτήματος ΙΙΙ του εν λόγω κανονισμού 1408/71 γίνεται μνεία στη «Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1975 περί διατάξεων γήρατος και εργατικών ατυχημάτων, σύμφωνα με τους όρους και το πεδίο εφαρμογής που ορίζονται στο άρθρο 27, παράγραφοι 2 έως 4, της Συμβάσεως περί κοινωνικής ασφαλίσεως της 8ης Δεκεμβρίου 1990» [3].

7. Το άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 ορίζει ότι «[ε]κτός αν ο παρών κανονισμός προβλέπει άλλως, οι εις χρήμα παροχές αναπηρίας, γήρατος ή επιζώντων, οι συντάξεις εργατικών ατυχημάτων ή επαγγελματικής ασθένειας και τα επιδόματα θανάτου που αποκτώνται δυνάμει της νομοθεσίας ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών δεν δύνανται να υποστούν καμία μείωση, τροποποίηση, αναστολή, κατάργηση, κατάσχεση επειδή ο δικαιούχος κατοικεί στο έδαφος κράτους μέλους άλλου από εκείνο, όπου ευρίσκεται ο φορέας οφειλέτης. […]»

Β. *Η πολωνική νομοθεσία*

8. Στην Πολωνία, οι συντάξεις γήρατος καθώς και οι λοιπές κοινωνικοασφαλιστικές παροχές διέπονται από τον Ustawa z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (νόμο της 17ης Δεκεμβρίου 1998, περί συντάξεων από το ταμείο κοινωνικής ασφαλίσεως) [4].

9. Κατά το άρθρο 114, παράγραφος 1, του νόμου περί συντάξεων, το προβαλλόμενο με αίτηση του ενδιαφερομένου ή εξεταζόμενο αυτεπαγγέλτως δικαίωμα σε παροχές υπόκειται σε νέα εξέταση στην περίπτωση κατά την οποία προσκομισθούν νέα στοιχεία μετά την οριστικοποίηση της σχετικής με τις παροχές αποφάσεως ή περιέλθουν σε γνώση της διοικήσεως περιστατικά προγενέστερα της εκδόσεως της αποφάσεως τα οποία ασκούν επιρροή στο δικαίωμα για παροχές, καθώς και στο ύψος των παροχών αυτών.

3 — *Dz. U.* 1976, αριθ. 16, σημείο 101. Στο εξής: σύμβαση του 1975.

4 — Κωδικοποιημένο κείμενο: *Dz. U.* του 2009, αριθ. 153, σημείο 1227. Στο εξής: νόμος περί συντάξεων.

10. Κατά το άρθρο 138, παράγραφοι 1 και 2, του νόμου περί συντάξεων, ο λήπτης παροχών χωρίς νόμιμη αιτία υποχρεούται στην επιστροφή τους. Ως παροχές χορηγηθείσες χωρίς νόμιμη αιτία νοούνται όσες καταβλήθηκαν μολονότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες το δικαίωμα σε παροχή αποσβέννυται εν όλω ή εν μέρει ή διακόπτεται η άσκησή του ή υπό τις οποίες η καταβολή των παροχών αναστέλλεται εν όλω ή εν μέρει, εφόσον γνωστοποιηθεί στον αποδέκτη των παροχών ότι δεν έχει δικαίωμα σε παροχές.

Γ. *Η σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1975*

11. Στην περίπτωση της υποθέσεως που αποτελεί το αντικείμενο της κύριας δίκης κρίσιμο είναι επίσης το άρθρο 4, παράγραφος 1, της προπαρατεθείσας γαλλογερμανικής συμβάσεως της 9ης Οκτωβρίου 1975, το οποίο ορίζει τα εξής: «[ο]ι συντάξεις ασφαλίσεως γήρατος χορηγούνται από τον ασφαλιστικό φορέα του κράτους στην επικράτεια του οποίου κατοικεί ο δικαιούχος κατά τις ισχύουσες για τον φορέα αυτό διατάξεις». Το άρθρο 4, παράγραφος 3, προβλέπει: «[ο]ι συντάξεις χορηγούνται μόνον ενόσω ο ενδιαφερόμενος διαμένει στην επικράτεια του κράτους […] του οποίου ο ασφαλιστικός φορέας διαπίστωσε την ύπαρξη συνταξιοδοτικού δικαιώματος […]».

III – Η κύρια δίκη και τα προδικαστικά ερωτήματα

12. Η υπόθεση της κύριας δίκης έχει ως αντικείμενο τα δικαιώματα σε σύνταξη γήρατος της Janina Wencel, Πολωνής υπηκόου γεννηθείσας το 1930 η οποία, από το 1975, είχε δηλωθεί ταυτοχρόνως ως κάτοικος Γερμανίας και Πολωνίας. Το γεγονός αυτό της κατοικίας της ενδιαφερομένης χρήζει περιγραφής διότι ασκεί επιρροή.

13. Αφενός, η J. Wencel ήταν δηλωμένη ως κάτοικος Πολωνίας, όπου εργαζόταν για τη νύφη της ως παιδοκόμος των εγγονών της από 1ης Απριλίου 1984 έως 31ης Οκτωβρίου 1990. Συνεπεία αυτής της επαγγελματικής δραστηριότητας στην Πολωνία, κατόπιν αποφάσεως της 24ης Οκτωβρίου 1990, το πολωνικό Zakład Ubezpieczeń Społecznych (στο εξής: ZUS) αναγνώρισε στην J. Wencel το επίμαχο εν προκειμένω δικαίωμα σε σύνταξη γήρατος από 1ης Ιουλίου 1990, βάσει του ασφαλιστικού χρόνου που είχε συμπληρωθεί στην Πολωνία.

14. Αφετέρου, η J. Wencel είχε ζητήσει το 1975 από τις γερμανικές αρχές άδεια διαμονής και, όπως προκύπτει από τη δικογραφία, ήταν δηλωμένη ως κάτοικος της πόλεως της Φρανκφούρτης επί του Μάιν από το 1975 έως το 2010. Ο σύζυγος της J. Wencel είχε μετακομίσει στην εν λόγω γερμανική πόλη το 1975 στην οποία ασκούσε έμμισθη επαγγελματική δραστηριότητα και ήταν μόνιμος κάτοικός της μέχρι της τελευτής του το 2008. Το 1984, οι γερμανικές αρχές τού χορήγησαν σύνταξη αναπηρίας. Από 1ης Αυγούστου 2008, η J. Wencel εισπράττει από τον γερμανικό κοινωνικοασφαλιστικό φορέα σύνταξη χηρείας. Στην αντίστοιχη αίτηση που υπέβαλε προκειμένου να λάβει τη σύνταξη αυτή είχε δηλώσει μια διεύθυνση στην πόλη της Φρανκφούρτης.

15. Επί του παρόντος, όπως επισήμαναν οι παρεμβαίνοντες, η J. Wencel κατοικεί στην Πολωνία.

16. Το 2009, το ZUS έλαβε γνώση του γεγονότος ότι η J. Wencel είχε επίσης δηλωθεί ως κάτοικος Γερμανίας και της ζήτησε να δηλώσει την πραγματική κατοικία της. Με την από 24 Νοεμβρίου 2009 έγγραφη δήλωσή της, αυτή διευκρίνισε ότι διέμενε μόνιμα στη Γερμανία από τις 25 Αυγούστου 1975, αλλά περνούσε όλες τις διακοπές, εορτές και αργίες στην Πολωνία.

17. Κατόπιν αυτού, το ZUS εξέδωσε δύο αποφάσεις. Με την πρώτη απόφαση, εκδοθείσα στις 26 Νοεμβρίου 2009, ανακάλεσε την απόφασή του της 24ης Οκτωβρίου 1990, με την οποία αναγνώριζε στην J. Wencel δικαίωμα σε σύνταξη γήρατος, και έπαυσε την καταβολή της πολωνικής συντάξεως από 1ης Δεκεμβρίου 2009. Η απόφαση αυτή στηρίχθηκε στο γεγονός ότι, κατά την εκτίμηση του ZUS, η ενδιαφερόμενη είχε από το 1975 το κέντρο των βιοτικών ενδιαφερόντων της και

τη συνήθη διαμονή της στη Γερμανία, μολονότι στην υποβληθείσα το 1990 αίτηση καταβολής συντάξεως είχε δηλώσει διεύθυνση κατοικίας στην Πολωνία. Για τον λόγο αυτόν, το ZUS απεφάνθη ότι ο πολωνικός φορέας συντάξεων ουδέποτε ήταν αρμόδιος να επιληφθεί της αιτήσεως συνταξιοδοτήσεως της J. Wencel, αλλά ότι, βάσει των οριζομένων στο άρθρο 4 της συμβάσεως της 9ης Οκτωβρίου 1975, η αρμοδιότητα για το ζήτημα αυτό ανήκε στον γερμανικό κοινωνικοασφαλιστικό φορέα. Βάσει των ανωτέρω, το ZUS έκρινε ότι η προσφεύγουσα δεν είχε δικαίωμα σε σύνταξη γήρατος στο πλαίσιο του πολωνικού συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων.

18. Με τη δεύτερη απόφαση, εκδοθείσα στις 23 Δεκεμβρίου 2009 κατ' εφαρμογή της πρώτης αποφάσεως, το ZUS επέβαλε στην J. Wencel την υποχρέωση να επιστρέψει εντόκως την καταβληθείσα χωρίς νόμιμη αιτία κατά την τελευταία τριετία σύνταξη γήρατος, ήτοι για το χρονικό διάστημα από 1ης Δεκεμβρίου 2006 έως 30 Νοεμβρίου 2009.

19. Με τις προσφυγές της ενώπιον του Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku (Περιφερειακού Πρωτοδικείου του Białystok, αρμόδιου επί υποθέσεων εργατικού και κοινωνικοασφαλιστικού δικαίου) κατά των ως άνω αποφάσεων η J. Wencel υποστήριξε ότι το ZUS παρέβη τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης περί ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής και ερμήνευσε εσφαλμένως τις διατάξεις περί εναρμονίσεως των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως. Υποστήριξε ότι κατοικούσε από το 1975 τόσο στην Πολωνία όσο και στη Γερμανία και ότι δεν ήταν πλέον δυνατό να της αφαιρεθεί το δικαίωμα συντάξεως γήρατος για τον λόγο αυτόν. Με απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2010, αμφότερες οι προσφυγές απερρίφθησαν. Το Sąd Okręgowy έκρινε ότι η προσφεύγουσα είχε δηλώσει ως τόπο συνήθους διαμονής της τόσο την Πολωνία όσο και τη Γερμανία, αλλά ότι, στην πραγματικότητα, διαβιούσε ως επί το πλείστον στη Γερμανία και ότι, ως εκ τούτου, το κέντρο των βιοτικών ενδιαφερόντων της έπρεπε να βρίσκεται στην εν λόγω χώρα.

20. Η J. Wencel άσκησε έφεση κατά της ανωτέρω αποφάσεως ενώπιον του Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku (Εφετείου του Białystok, αρμόδιου επί υποθέσεων εργατικού και κοινωνικοασφαλιστικού δικαίου). Το Εφετείο, εκτιμώντας ότι υφίστανται αμφιβολίες ως προς την ερμηνεία των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης οι οποίες, κατά την άποψή του, έχουν εφαρμογή στην εκκρεμούσα ενώπιόν του υπόθεση, ανέστειλε την εν λόγω διαδικασία και υπέβαλε τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 10 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της κατοχυρούμενης στο άρθρο 21 [ΣΛΕΕ] και στο άρθρο 20, παράγραφος 2, [ΣΛΕΕ] αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής εντός των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την έννοια ότι οι σε χρήμα παροχές γήρατος οι χορηγούμενες δυνάμει της νομοθεσίας κράτους μέλους δεν δύνανται να υποστούν καμία μείωση, τροποποίηση, αναστολή, κατάργηση ή κατάσχεση επειδή ο δικαιούχος κατοικούσε συγχρόνως στην επικράτεια δυο κρατών μελών (δηλαδή είχε δυο ίσης σημασίας τόπους συνήθους διαμονής) μεταξύ των οποίων σε κράτος άλλο από αυτό στην επικράτεια του οποίου εδρεύει ο υπόχρεος προς καταβολή των παροχών φορέας;

2) Έχουν τα άρθρα 21 [ΣΛΕΕ] και 20, παράγραφος 2, [ΣΛΕΕ], καθώς και το άρθρο 10 του κανονισμού 1408/71 την έννοια ότι αντίκεινται σε εφαρμογή της εθνικής διατάξεως του άρθρου 114, παράγραφος 1, του Ustawa z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (πολωνικού νόμου της 17ης Δεκεμβρίου 1998 περί συντάξεων από το ταμείο κοινωνικής ασφαλίσεως) (*Dz. U.* 2009, αριθ. 153, σημείο 1227, όπως τροποποιήθηκε) σε συνδυασμό με το άρθρο 4 της συμβάσεως της 9ης Οκτωβρίου 1975 μεταξύ της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Πολωνίας περί ασφαλίσεως γήρατος και ατυχήματος (*Dz. U.* 1976, αριθ. 16, σημείο 101, όπως τροποποιήθηκε) κατά τρόπον ώστε ο πολωνικός οργανισμός συντάξεων να μπορεί να επανεξετάσει την υπόθεση και να αφαιρέσει το δικαίωμα σε σύνταξη γήρατος από πρόσωπο το

οποίο έχει επί μακρόν συγχρόνως δυο τόπους συνήθους διαμονής (δυο κέντρα βιοτικών ενδιαφερόντων) σε δυο κράτη που ανήκουν πλέον αμφότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το οποίο, προ του 2009, δεν κατέθεσε αίτηση για τον καθορισμό του τόπου κατοικίας του σε ένα από τα κράτη αυτά ούτε υπέβαλε αντίστοιχη δήλωση;

Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως:

3) Έχουν το άρθρο 20, παράγραφος 2, [ΣΛΕΕ] και το άρθρο 21 [ΣΛΕΕ], καθώς και το άρθρο 10 του κανονισμού 1408/71 την έννοια ότι αποκλείουν την εφαρμογή της εθνικής διατάξεως του άρθρου 138, παράγραφοι 1 και 2, του Ustawa z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych κατά τρόπον ώστε ο πολωνικός οργανισμός συντάξεων να μπορεί να ζητήσει από πρόσωπο το οποίο είχε συγχρόνως, από το 1975 έως το 2009, δυο τόπους συνήθους διαμονής (δυο κέντρα βιοτικών ενδιαφερόντων) σε δυο κράτη που είναι πλέον αμφότερα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την επιστροφή της καταβληθείσας κατά την τελευταία τριετία συντάξεως γήρατος, εφόσον το πρόσωπο αυτό δεν ενημερώθηκε από τον πολωνικό ασφαλιστικό φορέα, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας εκδόσεως της αποφάσεως περί απονομής της συντάξεως και μετά την καταβολή αυτής, για την υποχρέωσή του να γνωστοποιήσει ότι έχει δυο τόπους συνήθους διαμονής σε δυο κράτη και να καταθέσει αίτηση προκειμένου να ορίσει τον ασφαλιστικό φορέα ενός από τα εν λόγω κράτη ως αρμόδιο να αποφαίνεται επί αιτημάτων σχετικών με τη σύνταξη γήρατος ή να υποβάλει αντίστοιχη δήλωση;»

IV – Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

21. Η διάταξη περί παραπομπής πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 14 Δεκεμβρίου 2010.

22. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν το ZUS, η Πολωνική και η Γερμανική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή.

23. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, που διεξήχθη την 1η Μαρτίου 2012, παρέστησαν οι εκπρόσωποι του ZUS, της Πολωνικής Δημοκρατίας, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Επιτροπής.

V – Ανάλυση

24. Με τα τρία ερωτήματα που υπέβαλε στο πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, εάν ένα πρόσωπο το οποίο κατοικούσε ταυτοχρόνως σε δύο χώρες από το 1975 και στο οποίο αναγνωρίστηκε το 1990 δικαίωμα συντάξεως γήρατος σε μία εξ αυτών, μπορεί να στηριχθεί στο δίκαιο της Ένωσης προκειμένου να αμφισβητήσει τη νομιμότητα αποφάσεως με την οποία, 19 έτη αργότερα, του αφαιρείται η εν λόγω σύνταξη και του ζητείται η επιστροφή των ποσών που εισέπραξε κατά την τελευταία τριετία.

25. Από τη διατύπωση των τριών ερωτημάτων συνάγεται ότι αυτά στηρίζονται σε ορισμένες προκείμενες των οποίων η ορθότητα πρέπει να εξεταστεί σε ορισμένες περιπτώσεις προκειμένου να αναδιατυπωθεί το περιεχόμενό τους και να συμπληρωθεί με ορισμένες περαιτέρω εκτιμήσεις, οι οποίες, μολονότι δεν ζητούνται ρητώς με τη διάταξη περί παραπομπής, φρονώ ωστόσο ότι θα συμβάλλουν στη διατύπωση μιας όσον ένεστι χρήσιμης και πλήρους απαντήσεως για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

Α. *Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα*

1. Επί της δυνατότητος ενός προσώπου να διαθέτει δύο τόπους κατοικίας για τους σκοπούς της κοινωνικής ασφαλίσεως

26. Το πρώτο ερώτημα έχει ως αφετηρία του την ύπαρξη μιας πραγματικής καταστάσεως, ήτοι την ταυτόχρονη ύπαρξη δύο τόπων κατοικίας της J. Wencel στην Πολωνία και τη Γερμανία, γεγονός στο οποίο το αιτούν δικαστήριο φαίνεται ότι προσδίδει κάποια νομική βαρύτητα. Ειδικότερα, διερωτάται εάν είναι δυνατή η αναγνώριση της προστασίας του άρθρου 10 του κανονισμού 1408/71, σε συνδυασμό με τα άρθρα 21 και 20, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, σε δικαιούχο συντάξεως γήρατος που κατοικούσε συγχρόνως στην επικράτεια δύο κρατών μελών «μεταξύ των οποίων σε κράτος άλλο από αυτό στην επικράτεια του οποίου εδρεύει ο υπόχρεος προς καταβολή των παροχών φορέας».

27. Εντούτοις, ευθύς εξαρχής φρονώ ότι επιβάλλεται να διευκρινιστεί ότι η δήλωση δύο τόπων κατοικίας, σε δύο διαφορετικά κράτη μέλη, για τους σκοπούς της κοινωνικής ασφαλίσεως δεν είναι δυνατή υπό το πρίσμα της οικονομίας του κανονισμού 1408/71 ούτε μπορεί να απαιτηθεί βάσει της Συνθήκης.

28. Ένα μεγάλο μέρος των κανόνων συντονισμού των καθεστώτων κοινωνικής ασφαλίσεως που περιλαμβάνονται στον εν λόγω κανονισμό 1408/71 χρησιμοποιούν την κατοικία του ενδιαφερομένου ως «σημείο αναφοράς» προκειμένου να επιλεγεί η εφαρμοστέα νομοθεσία ή ο αρμόδιος φορέας. Έτσι, π.χ., η κατοικία καθορίζει την εφαρμοστέα κοινωνικοασφαλιστική νομοθεσία στην περίπτωση προσώπου που ασκεί μια δραστηριότητα στο έδαφος διαφόρων κρατών μελών (άρθρα 14, παράγραφος 2, στοιχείο β′, και 14α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71) ή στις περιπτώσεις στις οποίες «η νομοθεσία κράτους μέλους παύει να έχει εφαρμογή, χωρίς η νομοθεσία άλλου κράτους μέλους να καταστεί εφαρμοστέα» (άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο στ′). Ομοίως, το κριτήριο της κατοικίας χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό του αρμόδιου φορέα προκειμένου, π.χ., να καταβληθούν οι ειδικές μη ανταποδοτικού τύπου παροχές σε χρήμα (άρθρο 10α, παράγραφος 1).

29. Η αναγνώριση έννομων αποτελεσμάτων στην ύπαρξη διπλής κατοικίας θα καθιστούσε ανεφάρμοστες αυτές και πολλές άλλες διατάξεις του κανονισμού 1408/71 και θα διασπούσε την αρχή του ενιαίου χαρακτήρα της εφαρμοστέας νομοθεσίας η οποία, από κοινού με την αρχή της ισότητας και την αρχή της διατηρήσεως των κεκτημένων δικαιωμάτων, καθώς και των δικαιωμάτων που δεν έχουν ωριμάσει, είναι μία από τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν αυτό το νομοθέτημα της Ένωσης[5].

30. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι διατάξεις του τίτλου ΙΙ του κανονισμού 1408/71 συνιστούν πλήρες και ενιαίο σύστημα κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, σκοπός του οποίου είναι η υπαγωγή των εργαζομένων που διακινούνται εντός της Ένωσης στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως ενός μόνον κράτους μέλους, ώστε να αποφεύγονται η σώρευση εφαρμοστέων εθνικών νομοθεσιών και οι περιπλοκές που μπορούν να προκύψουν εξ αυτής[6]. Συνεπώς, ο προσδιορισμός ενός μόνον τόπου κατοικίας, για τους σκοπούς της κοινωνικής ασφαλίσεως, αποτρέπει, μεταξύ άλλων, τη σώρευση παροχών την οποία απαγορεύει ο κανονισμός 1408/71 (άρθρο 12).

31. Μια κατάσταση όπως είναι αυτή της J. Wencel, στην οποία ένα πρόσωπο έχει διάφορα κέντρα βιοτικών συμφερόντων ισοδύναμης σημασίας σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη, ουδόλως έχει εξαιρετικό χαρακτήρα. Έχοντας επίγνωση της καταστάσεως αυτής, ο νομοθέτης της Ένωσης απαρίθμησε τα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη προκειμένου να καθορίζεται η κατοικία ενός προσώπου, διευκρινίζοντας ότι, ακόμη και εάν μετά από τη συνολική αξιολόγηση των εν λόγω

5 — Ο νέος κανονισμός (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ L 166, σ. 1-123), στηρίζεται στις ίδιες αρχές.

6 — Βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 10ης Ιουλίου 1986, 60/85, Luitjen (Συλλογή 1986, σ. 2365).

στοιχείων εξακολουθεί η διάσταση απόψεων μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, θα λαμβάνεται υπόψη η βούληση του προσώπου[7]. Κατά συνέπεια, είτε λόγω επιλογής είτε, ελλείψει τοιαύτης, λόγω προτιμήσεως, είναι αναπόφευκτος ο καθορισμός μίας μόνον κατοικίας για τους σκοπούς της κοινωνικής ασφαλίσεως.

32. Κατά τα λοιπά, φρονώ ότι μια διάταξη η οποία υποχρεώνει να δηλώνεται, για τους σκοπούς της κοινωνικής ασφαλίσεως, ένας μόνον τόπος κατοικίας και εμποδίζει να προσδίδονται έννομα αποτελέσματα στην ύπαρξη de facto διπλής κατοικίας δεν αντιβαίνει εξ αυτού και μόνον του λόγου στα άρθρα 20 και 21 ΣΛΕΕ, τα οποία επικαλείται το αιτούν δικαστήριο. Εν προκειμένω, όπως θα καταδείξω στη συνέχεια, η στέρηση της πολωνικής συντάξεως δεν έπρεπε να εμποδίσει την J. Wencel να απευθυνθεί στις γερμανικές αρχές προκειμένου να λάβει την αντίστοιχη παροχή. Ως εκ τούτου, η υποχρέωση δηλώσεως μίας μόνο χώρας κατοικίας δεν συνεπάγεται κατ' αρχήν κάποιο μειονέκτημα για την ενδιαφερόμενη, η οποία μπορούσε κατά τα λοιπά να ζητήσει από τη Γερμανία τον συνυπολογισμό των περιόδων για τις οποίες έχει καταβάλει ασφαλιστικές εισφορές στην Πολωνία.

33. Συνεπώς, φρονώ ότι στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα προσήκει άνευ ετέρου η απάντηση ότι ο κανονισμός 1408/71 απαγορεύει τη δήλωση δύο τόπων κατοικίας για τους σκοπούς της κοινωνικής ασφαλίσεως και ότι τούτο δεν αντιβαίνει στα άρθρα 20, παράγραφος 2, και 21 ΣΛΕΕ.

2. Επί της δυνατότητας εφαρμογής στην υπό κρίση υπόθεση του δικαίου της Ένωσης και, ειδικότερα, του άρθρου 10 του κανονισμού 1408/71

34. Ωστόσο, προκειμένου να παρασχεθεί στο αιτούν δικαστήριο μια όσο το δυνατόν χρήσιμη απάντηση για να επιλύσει τη διαφορά που εκκρεμεί ενώπιόν του, η ανωτέρω εκτίμηση πρέπει να συμπληρωθεί από τη διευκρίνιση ότι το άρθρο 10 του κανονισμού 1408/71, το οποίο αυτό επικαλείται στο ερώτημά του, δεν έχει εφαρμογή στην υπό εξέταση υπόθεση. Και τούτο διότι, όπως θα αναλύσω εν συνεχεία, το δίκαιο της Ένωσης δεν είναι κρίσιμο για την παρούσα υπόθεση η οποία διέπεται κατ' ουσίαν από μια διεθνή σύμβαση (α) και, πέραν αυτού, τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως που αποτελεί το αντικείμενο της κύριας δίκης δεν μπορούν να υπαχθούν στο πραγματικό του προπαρατεθέντος άρθρου 10 (β).

α) Η δυνατότητα εφαρμογής της γερμανοπολωνικής συμβάσεως του 1975

35. Προφανώς, το 1990, ημερομηνία κατά την οποία το ZUS αναγνώρισε στην J. Wencel δικαίωμα συντάξεως γήρατος, το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, ο κανονισμός 1408/71 δεν εφαρμοζόταν στην Πολωνία. Αντιθέτως, ήταν σε ισχύ η γερμανοπολωνική σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1975 η οποία ρύθμιζε τα ζητήματα παροχών λόγω γήρατος και εργατικών ατυχημάτων.

36. Αυτή η σύμβαση του 1975 είχε τον χαρακτήρα συμφωνίας για τις λεγόμενες συντάξεις «ενσωματώσεως» και συνήφθη με σκοπό να επιλυθούν τα προβλήματα τα οποία, στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, είχαν ανακύψει μεταξύ της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Πολωνίας λόγω των εδαφικών μεταβολών και των πληθυσμιακών μετακινήσεων εξαιτίας του πρώτου και του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου[8]. Δυνάμει του άρθρου 4 της εν λόγω συμβάσεως, η

7 — Άρθρο 11 του κανονισμού (ΕΚ) 987/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Σεπτεμβρίου 2009, για καθορισμό της διαδικασίας εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004 για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ L 284, σ. 1).

8 — Στο ίδιο πλαίσιο και με γνώμονα την ίδια αρχή της «ενσωματώσεως», ψηφίστηκε στη Γερμανία ο Fremdrentengesetz (νόμος της 28ης Σεπτεμβρίου 1958 περί των αποκτώμενων στην αλλοδαπή συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων μέσω της καταβολής ασφαλιστικών εισφορών). Βλ., συναφώς, την απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2007, C-396/05, C-419/05 και C-450/05, Habelt κ.λπ. (Συλλογή 2007, σ. I-11895, σκέψεις 101 έως 104).

αρμοδιότητα για τη χορήγηση συντάξεων ανήκει στον «φορέα κοινωνικής ασφαλίσεως της χώρας στην οποία κατοικεί ο δικαιούχος, βάσει των διατάξεων που ισχύουν για τον εν λόγω οργανισμό», το δε δικαίωμα επί της εν λόγω συντάξεως απόλλυται εάν ο ενδιαφερόμενος παύσει να κατοικεί στο έδαφος της χώρας της οποίας ο φορέας κοινωνικής ασφαλίσεως υπολόγισε τη σύνταξη.

37. Όπως υποστήριξε η Γερμανική Κυβέρνηση, μια σύμβαση που στηρίζεται στην αρχή της εξαγωγής των συντάξεων και στην προστασία των κεκτημένων δικαιωμάτων στη χώρα καταγωγής δεν ήταν εφικτή στην πολιτική συνάφεια της εποχής (1975), όπως επίσης δεν ήταν σύνηθες το φαινόμενο της επαγγελματικής μεταναστεύσεως. Σε αυτό το ιδιαίτερο πλαίσιο, κάθε συμβαλλόμενο κράτος ανέλαβε κατ' ουσίαν την πληρωμή των συντάξεων των κατοικούντων στην επικράτειά του, δεσμευόμενο ωστόσο να συνεκτιμήσει, κατά τον υπολογισμό της συντάξεως, τις περιόδους για τις οποίες είχαν καταβληθεί ασφαλιστικές εισφορές στο άλλο κράτος[9].

38. Κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως συνταξιοδοτήσεως λόγω γήρατος που υπέβαλε η J. Wencel, η υπόθεση φαινόταν ότι είναι αμιγώς εσωτερική: το ZUS αναγνώρισε δικαίωμα συντάξεως, και εν συνεχεία κατέβαλλε τη σύνταξη, βάσει της πολωνικής νομοθεσίας, σε πρόσωπο το οποίο είχε εργαστεί και καταβάλει ασφαλιστικές εισφορές στην Πολωνία και το οποίο ουδέποτε ενημέρωσε σχετικά με την ύπαρξη κατοικίας σε άλλη χώρα πλην της Πολωνίας. Εντούτοις, πρέπει να θεωρηθεί ότι εάν, το 1990, οι πολωνικές αρχές είχαν διαπιστώσει ότι η κατοικία της J. Wencel, καθοριζόμενη βάσει των κριτηρίων της εσωτερικής νομοθεσίας της, ήταν στη Γερμανία και όχι στην Πολωνία, θα της είχαν αρνηθεί την εν λόγω σύνταξη, δεδομένου ότι, βάσει της γερμανοπολωνικής συμβάσεως του 1975, η ενδεχόμενη αναγνώριση δικαιώματος συντάξεως ανήκε στους γερμανικούς φορείς κοινωνικής ασφαλίσεως: ο υπόχρεος στην καταβολή συντάξεως φορέας έπρεπε να είναι ο γερμανικός, και ο υπολογισμός της έπρεπε να στηριχθεί στην κατά τον χρόνο αυτόν ισχύουσα γερμανική νομοθεσία, έστω και αν λαμβάνονταν υπόψη οι περίοδοι για τις οποίες είχαν καταβληθεί ασφαλιστικές εισφορές στην Πολωνία.

39. Ως εκ τούτου, είναι απολύτως εύλογο να θεωρηθεί ότι, εάν το 1990 η J. Wencel κατοικούσε στη Γερμανία, θα μπορούσε να ζητήσει από τις γερμανικές αρχές την καταβολή συντάξεως γήρατος, ως προς το ύψος της οποίας θα λαμβάνονταν υπόψη τα έτη για τα οποία είχε καταβάλει ασφαλιστικές εισφορές στην Πολωνία[10]. Αντιθέτως, η αίτηση προς τις πολωνικές αρχές δεν μπορούσε να στηριχθεί στη σύμβαση του 1975.

40. Αυτό ήταν το κριτήριο το οποίο προφανώς υπαγόρευσε τις επίμαχες στο πλαίσιο της κύριας δίκης αποφάσεις περί παύσεως της συνταξιοδοτήσεως της J. Wencel και επιστροφής των αντίστοιχων ποσών που είχαν καταβληθεί την τελευταία τριετία. Οι αποφάσεις αυτές στηρίζονται επίσης στην εν λόγω σύμβαση του 1975, μολονότι ελήφθησαν μετά από την προσχώρηση της Πολωνίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

41. Ωστόσο, μολονότι ο κανονισμός 1408/71 ήταν ήδη σε εφαρμογή στην Πολωνία από της προσχωρήσεώς της στην Ένωση το 2004, υποκαθιστώντας τις συμβάσεις κοινωνικής ασφαλίσεως μεταξύ κρατών μελών (άρθρο 6 του κανονισμού), το άρθρο του 7 προβλέπει ορισμένες εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτόν, μία δε εξ αυτών έχει εφαρμογή εν προκειμένω.

9 — Το 1990, όταν μεταβλήθηκε το πλαίσιο αυτό, αμφότερα τα κράτη συνήψαν νέα σύμβαση η οποία, ωστόσο, δεν έχει εφαρμογή εν προκειμένω, δεδομένου ότι, βάσει του άρθρου 27, παράγραφος 2, αυτής της νέας συμβάσεως κοινωνικής ασφαλίσεως, της 8ης Δεκεμβρίου 1990, η σύμβαση του 1975 εξακολουθεί να εφαρμόζεται στα πρόσωπα τα οποία άλλαξαν τόπο κατοικίας πριν από το 1990.

10 — Πρέπει να σημειωθεί ωστόσο ότι, βάσει των στοιχείων που προσκομίσθηκαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, είναι πιθανόν, στην περίπτωση αυτή, η J. Wencel να μην είχε δικαίωμα να λάβει σύνταξη γήρατος παρά μόνον πέντε έτη αργότερα, δεδομένου ότι η γερμανική συνταξιοδοτική νομοθεσία, η οποία θα ήταν εφαρμοστέα εν προκειμένω υπό την επιφύλαξη του συνυπολογισμού των περιόδων για τις οποίες είχαν καταβληθεί ασφαλιστικές εισφορές, προέβλεπε ότι το όριο ηλικίας για τη συνταξιοδότηση συμπληρωνόταν πέντε έτη αργότερα (65ο έτος έναντι του 60ού έτους).

42. Έτσι, το άρθρο 7, παράγραφος 2, στοιχείο γ', του κανονισμού 1408/71 ορίζει ότι, κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του άρθρου 6, εξακολουθούν να ισχύουν εν γένει «ορισμένες διατάξεις συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως που έχουν συνάψει τα κράτη μέλη πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος κανονισμού, με την προϋπόθεση ότι είναι ευνοϊκότερες για τους δικαιούχους ή απορρέουν από ειδικές ιστορικές περιστάσεις και ότι το αποτέλεσμά τους είναι χρονικά περιορισμένο, εφόσον οι εν λόγω διατάξεις είναι καταχωρισμένες στο παράρτημα ΙΙΙ».

43. Συνεπώς, το εν λόγω το άρθρο 7, παράγραφος 2, στοιχείο γ', προβλέπει την κατ' εξαίρεση εφαρμογή των διατάξεων συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως που απαριθμεί το παράρτημα ΙΙΙ του κανονισμού, εφόσον είναι ευνοϊκότερες για τον ενδιαφερόμενο ή, εν πάση περιπτώσει, εφόσον απορρέουν από ειδικές ιστορικές περιστάσεις και το αποτέλεσμά τους είναι χρονικά περιορισμένο.

44. Φρονώ ότι στον βαθμό που η γερμανοπολωνική σύμβαση του 1975 τυγχάνει ρητής μνείας, με γενική ισχύ, στο μέρος Α, σημείο 19, στοιχείο α', του προαναφερθέντος παραρτήματος ΙΙΙ[11], στον βαθμό που η σύναψή της οφείλεται στις ειδικές ιστορικές περιστάσεις που προεκτέθηκαν και στον βαθμό που το αποτέλεσμά της είναι, βάσει των όσων προβλέπει η προαναφερθείσα σύμβαση του 1990, χρονικά περιορισμένο, η εφαρμογή της επί της επίμαχης συντάξεως γήρατος, αντί του κανονισμού 1408/71, πρέπει να θεωρηθεί ως μη υποκείμενη σε προϋποθέσεις, χωρίς να υπάρχει ανάγκη να εξεταστεί εάν η διάταξη που αξιώνει εφαρμογής είναι ή όχι ευνοϊκότερη για τον δικαιούχο σε σχέση με όσα ορίζει το δίκαιο της Ένωσης.

45. Βεβαίως, η νομολογία δεν είναι κατ' αρχήν αντίθετη στην ταυτόχρονη εφαρμογή αυτού του είδους των συμβάσεων και της κοινοτικής νομοθεσίας, στον βαθμό που η εφαρμογή αυτή είναι εφικτή. Έτσι, η απόφαση Torrekens[12] διευκρίνισε ότι ο ονομαζόμενος κανονισμός 3 (που προηγήθηκε του κανονισμού 1408/71) εξακολουθεί να εφαρμόζεται «στον βαθμό που οι συμβάσεις αυτές δεν εμποδίζουν την εφαρμογή του» (σκέψη 21).

46. Αφετέρου, το Δικαστήριο έκρινε με την απόφασή του TNT Express Nederland BV[13], σε σχέση προς το άρθρο 71 του κανονισμού 44/2001[14], ότι μια διάταξη του δικαίου της Ένωσης που προσδίδει υπέρτερη ισχύ στην εφαρμογή μιας συμβάσεως «δεν μπορεί να έχει περιεχόμενο που να έρχεται σε σύγκρουση με τις αρχές στις οποίες στηρίζεται η νομοθεσία της οποίας αποτελεί μέρος», ούτε «να οδηγεί σε αποτελέσματα τα οποία είναι λιγότερα ευνοϊκά για την υλοποίηση της καλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς απ' ό,τι αυτά στα οποία καταλήγουν οι διατάξεις του εν λόγω κανονισμού» (σκέψη 51).

47. Η ίδια εκτίμηση απορρέει επίσης από μια νομολογία βάσει της οποίας, παρά τον επιτακτικό χαρακτήρα του γενικού κανόνα της υποκαταστάσεως του κανονισμού 1408/71 στις διατάξεις των συμβάσεων κοινωνικής ασφαλίσεως μεταξύ των κρατών μελών και παρά το γεγονός ότι δεν προβλέπεται καμία εξαίρεση, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπει το άρθρο 7 του εν λόγω κανονισμού και, ειδικότερα, το παράρτημά του ΙΙΙ, οι ελευθερίες της Συνθήκης πρέπει να

11 — Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι το σημείο 19 του παραρτήματος ΙΙΙ μνημονεύει τη σύμβαση του 1975 στο σύνολό της, εν αντιθέσει προς άλλα σημεία στα οποία γίνεται μνεία μόνο συγκεκριμένων διατάξεων άλλων συμβάσεων.

12 — Απόφαση της 7ης Μαΐου 1969, 28/68 (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 41).

13 — Απόφαση της 4ης Μαΐου 2010, C-533/08 (Συλλογή 2010, σ. I-4107).

14 — Κανονισμός του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ L 012, σ. 1).

ερμηνεύονται υπό την έννοια ότι «απαγορεύουν την απώλεια πλεονεκτημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως, την οποία θα προκαλούσε για τους ενδιαφερόμενους εργαζομένους η [αδυναμία] εφαρμογής, κατόπιν της ενάρξεως ισχύος του κανονισμού 1408/71, των συμβάσεων που ίσχυαν μεταξύ δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών» [15].

48. Εντούτοις, φρονώ ότι εν πάση περιπτώσει οι διατάξεις περί ελεύθερης κυκλοφορίας δεν παραβιάζονται στην παρούσα υπόθεση. Η απόφαση του ZUS του 2009 ότι ο υπόχρεος για την καταβολή της συντάξεως φορέας ευρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος δεν προκαλεί στην J. Wencel «απώλεια» πλεονεκτημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως ή κεκτημένων δικαιωμάτων για τον απλό λόγο ότι ουδέποτε είχε δικαίωμα να λάβει σύνταξη από πολωνικό φορέα. Ούτε η απόφαση αυτή την περιαγάγει, κατ' αρχήν, σε δυσμενέστερη θέση ώστε να υπάρχει ενδεχόμενο να αποτελέσει εμπόδιο για την κυκλοφορία της εντός της Ένωσης, δεδομένου ότι η αφαίρεση του δικαιώματος συνταξιοδοτήσεως από πολωνικό φορέα δεν στέρησε από την ενδιαφερόμενη το δικαίωμά της να προβάλει αξίωση συνταξιοδοτήσεως στη Γερμανία.

49. Κατά συνέπεια, ο διενεργηθείς το 2009 έλεγχος της νομιμότητας της αποφάσεως του 1990 διεπόταν από τη σύμβαση του 1975. Το δίκαιο της Ένωσης δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη προκειμένου να καθοριστεί το κατά πόσον η απόφαση του ZUS του 1990 να αναγνωρίσει δικαίωμα συνταξιοδοτήσεως από πολωνικό φορέα ήταν νόμιμη και, ως εκ τούτου, εάν μπορούσε ή όχι να ακυρωθεί το 2009. Μόνον εάν αποδειχθεί ότι το 1990 η J. Wencel είχε τη συνήθη διαμονή της, για τους σκοπούς της κοινωνικής ασφαλίσεως, στην Πολωνία, μπορεί να εξεταστεί το κύρος της αποφάσεως του ZUS, αλλά πάντως υπό το πρίσμα των διατάξεων της συμβάσεως του 1975 και των κανόνων περί καθορισμού του τόπου κατοικίας της συμβάσεως αυτής και της πολωνικής νομοθεσίας.

β) Τα πραγματικά περιστατικά της παρούσας υποθέσεως δεν εμπίπτουν στο πραγματικό του άρθρου 10 του κανονισμού 1408/71

50. Αφετέρου, όπως προελέχθη, τα πραγματικά περιστατικά της παρούσας υποθέσεως δεν εμπίπτουν στο πραγματικό του άρθρου 10 του κανονισμού 1408/71 το οποίο εφαρμόζεται επί σαφώς διαφορετικών περιστάσεων από αυτές που έδωσαν λαβή για τη διαφορά της κύριας δίκης.

51. Κατά το γράμμα του, το άρθρο 10 προστατεύει τις συντάξεις από οποιαδήποτε ζημία μπορεί να προέλθει από το γεγονός ότι «ο δικαιούχος κατοικεί στο έδαφος κράτους μέλους άλλου από εκείνο, όπου ευρίσκεται ο φορέας οφειλέτης». Ωστόσο, βάσει των προλεχθέντων, αυτή η διάκριση μεταξύ της έδρας του οφειλέτη φορέα και του τόπου κατοικίας του ενδιαφερομένου δεν υφίσταται στην περίπτωση της J. Wencel. Στη σύμβαση του 1975, ο τόπος κατοικίας καθόριζε το κράτος που ανελάμβανε τη συνταξιοδότηση· συνεπώς, είτε η J. Wencel κατοικούσε στη Γερμανία, οπότε ο οφειλέτης φορέας ήταν ο γερμανικός, είτε κατοικούσε στην Πολωνία, οπότε η συνταξιοδότησή της ενέπιπτε στην αρμοδιότητα των πολωνικών αρχών. Κατά τα λοιπά, στον βαθμό που, όπως προελέχθη, στον κανονισμό 1408/71 [16] δεν υπάρχει κανένα περιθώριο για μια κατάσταση «διπλής κατοικίας», ουδόλως θα ήταν δυνατή η εφαρμογή του άρθρου 10 επί της επίδικης καταστάσεως.

15 — Απόφαση Habelt κ.λπ., προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 8 (σκέψεις 118 και 119). Βλ.. επίσης. τις αποφάσεις της 7ης Φεβρουαρίου 1991, C-227/89, Rönfeldt (Συλλογή 1991, σ. I-323), και της 5ης Φεβρουαρίου 2002, C-277/99, Kaske (Συλλογή 2002, σ. I-1261). Εντούτοις, η νομολογία διευκρινίζει ότι η αρχή αυτή δεν μπορεί να εφαρμοστεί επί των εργαζομένων που δεν έχουν ασκήσει το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας πριν από την έναρξη ισχύος του κανονισμού (απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 1995, C-475/93, Thévenon, Συλλογή 1995, σ. I-3813).

16 — Πολύ πιθανώς, η σύμβαση του 1975, η οποία εφαρμόζεται στην υπό κρίση υπόθεση, διαπνέεται, ως προς το συγκεκριμένο αυτό σημείο, από την ίδια λογική που διαπνέει τον κανονισμό 1408/71. Αν και διατρέχω τον κίνδυνο να εισέλθω σε ένα πεδίο το οποίο κείται εκτός της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου, φρονώ ότι μπορώ να υποστηρίξω με επαρκή βεβαιότητα, ενόψει της περιγραφής της συμβάσεως από τους παρεμβαίνοντες, ότι αυτή η νομική κατάσταση της διπλής κατοικίας θα ήταν κατά πολύ δυσχερέστερη στη συνάφεια και στις περιστάσεις που οδήγησαν στη σύμβαση από ό,τι στη συνάφεια των ρυθμίσεων της Ένωσης, στον βαθμό που η κατοικία είναι, προφανώς, το μόνο κριτήριο ή σημείο αναφοράς το οποίο ασκεί επιρροή σε αυτήν τη νομική συνάφεια.

52. Εν κατακλείδι, ιστάμεθα ενώπιον πραγματικών περιστατικών που διαφέρουν και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να αναζητηθεί στην περίπτωση αυτή η προστασία που θα μπορούσε να προσφέρει το άρθρο 10 του κανονισμού 1408/71.

53. Πέραν των όσων ελέχθησαν, και με σκοπό να παρασχεθεί στο Sąd Apelacyjny μια χρήσιμη απάντηση, πρέπει να προσθέσω ότι το άρθρο 10 θα μπορούσε να είναι κρίσιμο στη νέα κατάσταση την οποία, προφανώς, αντιμετωπίζει η J. Wencel, δεδομένου ότι, μετά από την τελευτή του συζύγου της, έχει εκ νέου τη μόνιμη κατοικία της στην Πολωνία.

54. Βεβαίως, αυτή η εκ των υστέρων αλλαγή κατοικίας (στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται σε κάθε περίπτωση να ελέγξει εάν τούτο συμβαίνει στην πράξη) δεν επηρεάζει τη νομιμότητα της αποφάσεως του ZUS του 1990 η οποία, όπως προελέχθη, πρέπει να εξεταστεί, εν πάση περιπτώσει, υπό το φως της συμβάσεως του 1975. Συναφώς, πρέπει να υπενθυμίσω ότι, κατά το άρθρο 94 του κανονισμού 1408/71, ο εν λόγω κανονισμός δεν δημιουργεί κανένα δικαίωμα παροχών για περίοδο προγενέστερη της ημερομηνίας εφαρμογής του στο έδαφος του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους. Η πρόβλεψη αυτή είναι σύμφωνη προς την αρχή της ασφάλειας δικαίου η οποία, κατά πάγια νομολογία, δεν επιτρέπει την αναδρομική εφαρμογή ενός κανονισμού, τούτο δε ανεξαρτήτως των ευνοϊκών ή δυσμενών συνεπειών που η εν λόγω εφαρμογή μπορεί να έχει για τον ενδιαφερόμενο [17]. Κατά συνέπεια, ακόμη και αν υπήρξε μεταφορά της κατοικίας στην Πολωνία το 2009, ο οργανισμός που οφείλει τη σύνταξη της J. Wencel θα εξακολουθούσε να είναι, βάσει της συμβάσεως του 1975, το γερμανικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως. Το γεγονός αυτό δεν επηρεάζει τη νομιμότητα μιας αποφάσεως που ελήφθη και ενός δικαιώματος που γεννήθηκε ενόσω εφαρμοζόταν αποκλειστικώς η εν λόγω σύμβαση.

55. Εντούτοις, αποτελεί γενικώς αναγνωρισμένη αρχή ότι, έστω και εάν η νέα νομοθεσία δεν ισχύει παρά μόνο για το μέλλον, έχει εφαρμογή, πλην εξαιρέσεων, επί των μελλοντικών αποτελεσμάτων καταστάσεως που ανέκυψε υπό το κράτος της προϊσχύσασας νομοθεσίας [18]. Ως εκ τούτου, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το δίκαιο της Ένωσης θα μπορούσε να έχει ορισμένα έννομα αποτελέσματα ως προς την είσπραξη του ποσού αυτής της γερμανικής συντάξεως επί του παρόντος.

56. Όπως προελέχθη, το άρθρο 4, παράγραφος 3, της συμβάσεως του 1975 ορίζει ότι οι συντάξεις «θα καταβάλλονται μόνον ενόσω ο ενδιαφερόμενος κατοικεί στο έδαφος του κράτους του οποίου ο ασφαλιστικός φορέας διαπίστωσε την ύπαρξη συνταξιοδοτικού δικαιώματος». Εντούτοις, μετά από την ένταξή τους στην Ένωση, τα κράτη μέλη πρέπει να εγγυώνται ότι η διάταξη αυτή εφαρμόζεται κατά τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η τήρηση του δικαίου της Ένωσης. Κατά συνέπεια, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, με τη μετοίκηση της ενδιαφερομένης στην Πολωνία σε ημερομηνίες μεταγενέστερες της προσχωρήσεως του εν λόγω κράτους στην Ένωση, αυτά τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα «εξάγονταν» συμφώνως προς όσα ορίζει ο κανονισμός 1408/71. Βάσει της συμβάσεως, η οποία εφαρμοζόταν κατά τον χρόνο γενέσεως του δικαιώματος, ο φορέας που είναι υπόχρεος προς καταβολή της συντάξεως εξακολουθούσε να είναι ο γερμανικός, ωστόσο η J. Wencel μπορούσε να αξιώσει τη σύνταξή της γήρατος στην Πολωνία και, ενδεχομένως, να ζητήσει επίσης την «εξαγωγή» της γερμανικής συντάξεώς της χηρείας.

57. Περαιτέρω, αυτή η επιστροφή στην Πολωνία δεν θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά την ενδιαφερόμενη. Η κατάσταση αυτή εμπίπτει απολύτως στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 και, ειδικότερα, του άρθρου 10, δεδομένου ότι η J. Wencel κατοικεί στο έδαφος κράτους μέλους (Πολωνία) διαφορετικού από αυτό στο οποίο ευρίσκεται ο υπόχρεος προς καταβολή των παροχών φορέας (Γερμανία). Η κατάσταση αυτή δεν θα μπορούσε να έχει ως συνέπεια, βάσει του προαναφερθέντος άρθρου, καμία μείωση, τροποποίηση, κατάργηση, αναστολή ή κατάσχεση των παροχών. Προφανώς, οι συνέπειες της διατάξεως αυτής περιορίζονται στα ώριμα συνταξιοδοτικά δικαιώματα κατά τον χρόνο επιστροφής της J. Wencel στην Πολωνία, όχι όμως σε αποφάσεις που

17 — Απόφαση της 18ης Απριλίου 2002, C-290/00, Duchon (Συλλογή 2002, σ. I-3567, σκέψη 21 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

18 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 17 απόφαση Duchon (σκέψη 21 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

επηρεάζουν συνταξιοδοτικά δικαιώματα που έχουν ωριμάσει σε προγενέστερο χρονικό σημείο. Συνεπώς, στην περίπτωσή της θα είναι σημαντικό να διαπιστωθεί ο χρόνος επιστροφής της προκειμένου να προσδιοριστεί η νομιμότητα της αποφάσεως του ZUS του 2009 βάσει της οποίας υποχρεώθηκε η ενδιαφερόμενη να επιστρέψει τις παροχές της τελευταίας τριετίας.

3. Προτεινόμενη απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα

58. Εν κατακλείδι, για την απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να διευκρινιστεί, προηγουμένως και πρωτίστως, ότι η δήλωση διπλής κατοικίας για τους σκοπούς της κοινωνικής ασφαλίσεως δεν εμπίπτει στο πλαίσιο του κανονισμού 1408/71 και ότι ο αποκλεισμός της δυνατότητας αυτής δεν αντιβαίνει στα άρθρα 20, παράγραφος 2, και 21 ΣΛΕΕ. Δεύτερον, πρέπει να διευκρινισθεί ότι το δίκαιο της Ένωσης (ιδίως ο κανονισμός 1408/71) δεν ασκεί επιρροή επί της κρίσεως περί της νομιμότητας αποφάσεως βάσει της οποίας χορηγήθηκε πολωνική σύνταξη το 1990 και ότι, δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 2, στοιχείο γ′, του κανονισμού 1408/71, τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα Πολωνού υπηκόου που είχε εργαστεί και καταβάλει ασφαλιστικές εισφορές στην Πολωνία, πλην όμως είχε μεταφέρει την κατοικία του στη Γερμανία πριν από το 1990, εξακολουθούν να διέπονται από τη γερμανοπολωνική σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1975 περί ασφαλίσεως γήρατος και εργατικών ατυχημάτων. Επί της ανωτέρω καταστάσεως δεν έχει, κατά τα λοιπά, εφαρμογή το άρθρο 10 του κανονισμού 1408/71.

59. Ωστόσο, εάν ο δικαιούχος της συντάξεως εγκαταστάθηκε εκ νέου στην Πολωνία μετά από την προσχώρηση της εν λόγω χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αυτή η επιστροφή δεν θα μπορούσε να έχει ως συνέπεια, κατ' εφαρμογή του άρθρου 10 του κανονισμού 1408/71, καμία μείωση, τροποποίηση, αναστολή, κατάργηση ή κατάσχεση των εν λόγω συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων.

Β. *Το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα*

60. Με το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημά του, που πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το πολωνικό δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο εάν αντιβαίνουν στα άρθρα 21 και 20, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και στο άρθρο 10 του κανονισμού 1408/71 αποφάσεις όπως αυτές που έλαβε το ZUS το 2009, με τις οποίες αφαιρείται το συνταξιοδοτικό δικαίωμα και ζητείται η επιστροφή των αντίστοιχων ποσών που καταβλήθηκαν κατά την τελευταία τριετία σε πρόσωπο το οποίο «είχε ταυτοχρόνως δύο τόπους συνήθους διαμονής (δύο βιοτικά κέντρα) σε δύο χώρες οι οποίες επί του παρόντος ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση» και το οποίο «πριν από το 2009 δεν είχε υποβάλει αίτηση μεταφοράς του τόπου κατοικίας του σε κάποια από τις χώρες αυτές ούτε είχε υποβάλει αντίστοιχη δήλωση», λαμβανομένου υπόψη ότι, κατά την έκδοση της αποφάσεως επί της αιτήσεως για τη χορήγηση συντάξεως καθώς και μετά από τη λήψη της, το εν λόγω πρόσωπο δεν «ενημερώθηκε από τον πολωνικό συνταξιοδοτικό φορέα σχετικά με την υποχρέωσή [του] να γνωστοποιήσει το γεγονός ότι είχε δύο τόπους συνήθους διαμονής σε δύο χώρες και, επίσης, να υποβάλει αίτηση για την επιλογή του συνταξιοδοτικού φορέα μιας εκ των χωρών αυτών ως φορέα αρμόδιου να αποφασίζει επί των αιτήσεών [του] σχετικά με τη σύνταξη γήρατος ή, άλλως, να προβεί στην αντίστοιχη δήλωση».

61. Αμφότερα τα ερωτήματα εκκινούν, όπως ακριβώς και το πρώτο ερώτημα, από το ενδεχόμενο να προσδοθούν έννομα αποτελέσματα στην πραγματική κατάσταση της υπάρξεως δύο τόπων κατοικίας σε δύο κράτη μέλη. Εάν η εν λόγω προκείμενη των δύο τόπων κατοικίας αποκλειστεί, αυτά τα δύο τελευταία ερωτήματα, όπως είναι διατυπωμένα, παύουν επίσης να έχουν σημασία.

62. Ωστόσο, προκειμένου να παρασχεθεί και πάλι μια χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, φρονώ αναγκαίο να προβώ σε ορισμένες διευκρινίσεις, στο πλαίσιο της αναφοράς του για τις ενέργειες του ZUS και της ίδιας της ενδιαφερομένης, σχετικά με τη διαδικασία υποβολής αιτήσεως, χορηγήσεως και λήψεως της συντάξεως.

63. Βάσει των διαπιστώσεων της διατάξεως περί παραπομπής, η J. Wencel παρέλειψε να προβεί σε οποιαδήποτε δήλωση σε σχέση με τη μεταβολή του τόπου κατοικίας της, το δε ZUS δεν την ενημέρωσε ως προς την ανάγκη να προβεί σε μια τέτοια δήλωση. Το Sąd Apelacyjny φαίνεται να θεωρεί ότι οι περιστάσεις αυτές θα μπορούσαν ενδεχομένως να έχουν σημασία για τον έλεγχο της νομιμότητας των αποφάσεων που εξέδωσε το ZUS το 2009 υπό το φως του δικαίου της Ένωσης[19].

64. Υπό την επιφύλαξη των ανωτέρω αναπτύξεων σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής της συμβάσεως του 1975, ο κανονισμός 1408/71 θα έπρεπε να εφαρμοστεί ως κριτήριο της νομιμότητας της αποφάσεως του ZUS του 2009 στον βαθμό που επηρεάζει τυπικές και ουσιαστικές παραμέτρους της.

65. Έτσι, το άρθρο 84α του κανονισμού, που αφορά τις σχέσεις μεταξύ των φορέων και των προσώπων που καλύπτονται από τον εν λόγω κανονισμό, ασκεί επιρροή προκειμένου να εκτιμηθεί εάν, με την έκδοση της αποφάσεώς του 2009, το ZUS συμμορφώθηκε προς τους κατευθυντήριους κανόνες που η εν λόγω διάταξη, σε πλήρη ισχύ ούσα κατά την ημερομηνία αναφοράς, επέβαλε στις σχέσεις του προς την J. Wencel.

66. Στον βαθμό που το εν λόγω άρθρο 84α ρυθμίζει αμιγώς τυπικά ζητήματα των σχέσεων μεταξύ της κοινωνικής ασφαλίσεως ενός κράτους μέλους και των προσώπων που καλύπτει ο κανονισμός, και στον βαθμό που δεν επηρεάζει επί της ουσίας την απόφαση του 2009, ουδεμία ένσταση μπορεί να προβληθεί κατά της εφαρμογής του επί της υπό κρίση υποθέσεως[20]. Ειδικότερα δεν μπορεί να προβληθεί η ένσταση ότι ο κανονισμός 1408/71 δεν έχει ως αντικείμενο τη ρύθμιση της διαδικασίας επιστροφής παροχών που ελήφθησαν χωρίς νόμιμη αιτία. Πράγματι, η συγκεκριμένη ρύθμιση της διαδικασίας αυτής εναπόκειται σε κάθε κράτος μέλος, ωστόσο θα πρέπει εν πάση περιπτώσει η εν λόγω ρύθμιση να συνάδει προς το δίκαιο της Ένωσης.

67. Εν συνόψει, το άρθρο 84α, παράγραφος 1, επιβάλλει την αμοιβαία υποχρέωση πληροφορήσεως και συνεργασίας μεταξύ των φορέων και των προσώπων που καλύπτονται από τον κανονισμό, η οποία έγκειται, όσον αφορά τους φορείς, στην υποχρέωση να «παρέχουν συναφώς στους ενδιαφερόμενους κάθε πληροφορία που απαιτείται για την άσκηση των δικαιωμάτων που τους αναγνωρίζει ο παρών κανονισμός» και, ως προς τα πρόσωπα που καλύπτονται από τον κανονισμό, την υποχρέωση να «ενημερώνουν το συντομότερο δυνατόν τους φορείς του αρμόδιου κράτους και του κράτους της κατοικίας σχετικά με κάθε αλλαγή της προσωπικής ή οικογενειακής τους κατάστασης η οποία έχει επιπτώσεις στα δικαιώματά τους επί των παροχών του παρόντος κανονισμού».

68. Εναπόκειται στον εθνικό δικαστή να διαπιστώσει εάν το ZUS και η J. Wencel εκπλήρωσαν τις ανωτέρω υποχρεώσεις τους συνεργασίας, ενημερώσεως και χρηστής διοικήσεως, καθώς και κατά πόσον ενδεχόμενη παράβαση των ανωτέρω υποχρεώσεων μπορεί να έχει ως συνέπεια την ακύρωση της αποφάσεως του 2009.

19 — Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση εθίγη το ζήτημα των συνεπειών που θα μπορούσε να έχει μια πρόσφατη απόφαση του πολωνικού συνταγματικού δικαστηρίου της 28ης Φεβρουαρίου 2012 (υπόθεση K 5/11) επί της νομιμότητας αυτής της αποφάσεως του ZUS του 2009, στον βαθμό που η απόφαση αυτή στηρίχθηκε στο άρθρο 114, παράγραφος 1, του πολωνικού νόμου περί συνταξιοδοτήσεως. Στην προπαρατεθείσα απόφαση κρίθηκε αντισυνταγματική μια άλλη διάταξη του νόμου αυτού, ήτοι η παράγραφος 1a του εν λόγω άρθρου 114, δυνάμει της οποίας επιβάλλεται ο εκ νέου έλεγχος εάν διαπιστώνεται ότι τα προσκομισθέντα αποδεικτικά στοιχεία δεν συνιστούν επαρκή βάση για τον προσδιορισμό του εν λόγω δικαιώματος ή του ύψους των παροχών. Αν και η απόφαση δεν αποκλείει κατά τρόπο κατηγορηματικό ότι η κήρυξη ως αντισυνταγματικής της παραγράφου 1a μπορεί να έχει οποιαδήποτε επίπτωση στην παράγραφο 1 (γίνεται δε ιδιαίτερη μνεία στη στενή σχέση που υφίσταται μεταξύ τους), αποτελεί ζήτημα το οποίο, εν πάση περιπτώσει, εξέρχεται της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου.

20 — Ομοίως, ουδέν εμποδίζει το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού, δεδομένου ότι, κατά πάγια νομολογία, μπορεί να υποχρεωθεί να λάβει υπόψη του κανόνες του δικαίου της Ένωσης τους οποίους ο εθνικός δικαστής δεν παρέθεσε στα προδικαστικά ερωτήματα. Βλ., αντί πολλών, απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011, C-157/10, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (Συλλογή 2011, σ. I-13023, σκέψη 19).

69. Όσον αφορά τη συμπεριφορά της J. Wencel, πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι, βάσει του άρθρου 84α, παράγραφος 2, η παράβαση της υποχρεώσεως ενημερώσεως των αντίστοιχων εθνικών φορέων μπορεί να επισύρει τη λήψη μέτρων βάσει των όσων ορίζει η εθνική νομοθεσία. Ωστόσο, η διάταξη διευκρινίζει ότι τα μέτρα αυτά πρέπει να είναι «αναλογικά», οπότε ο εθνικός δικαστής θα πρέπει να εκτιμήσει εάν η αφαίρεση της συντάξεως και η απαίτηση επιστροφής των ποσών που ελήφθησαν χωρίς νόμιμη αιτία αποτελεί «αναλογικό» μέτρο έναντι πιθανής παραβάσεως της υποχρεώσεως ενημερώσεως από την J. Wencel.

70. Εν κατακλείδι, στο δεύτερο και το τρίτο ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι οποιαδήποτε απόφαση των πολωνικών αρχών κοινωνικής ασφαλίσεως που εκδόθηκε μετά από την προσχώρηση της Πολωνίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να είναι σύμφωνη προς τις τυπικές υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 84α του κανονισμού 1408/71, ακόμη και όταν πρόκειται για αποφάσεις περί συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων οι οποίες δεν διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης. Εναπόκειται στο αρμόδιο εθνικό δικαστήριο να καθορίσει εάν στην παρούσα υπόθεση υπήρξε παράβαση των εν λόγω υποχρεώσεων και, στην περίπτωση αυτή, ποιες συνέπειες πρέπει να έχει κατά τον νόμο και την αρχή της αναλογικότητας.

VI – Πρόταση

71. Ως εκ τούτου, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα του Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku (Πολωνία) ως εξής:

«1) Δεν είναι δυνατή η δήλωση δύο τόπων κατοικίας για τους σκοπούς της κοινωνικής ασφαλίσεως στο πλαίσιο του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας. Ο αποκλεισμός της δυνατότητας αυτής δεν αντιβαίνει στα άρθρα 20, παράγραφος 2, και 21 ΣΛΕΕ.

Το δίκαιο της Ένωσης (και ειδικότερα ο κανονισμός 1408/71) δεν ασκεί επιρροή στο πλαίσιο της εκτιμήσεως της νομιμότητας αποφάσεως του 1990 περί χορηγήσεως πολωνικής συντάξεως. Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 2, στοιχείο γ', του κανονισμού 1408/71, τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα Πολωνού υπηκόου που εργάστηκε και κατέβαλλε ασφαλιστικές εισφορές στην Πολωνία, αλλά μετέφερε πριν από το 1990 την κατοικία του στη Γερμανία, εξακολουθούν να διέπονται από τη γερμανοπολωνική σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1975 περί ασφαλίσεως γήρατος και εργατικών ατυχημάτων.

Κατά τα λοιπά, το άρθρο 10 του κανονισμού 1408/71 δεν έχει εφαρμογή επί της καταστάσεως αυτής. Ωστόσο, εάν ο δικαιούχος της συντάξεως εγκαταστάθηκε εκ νέου στην Πολωνία μετά από την προσχώρηση της εν λόγω χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η επιστροφή αυτή δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια, κατ' εφαρμογή του άρθρου 10 του κανονισμού 1408/71, καμία μείωση, τροποποίηση, αναστολή, κατάργηση ή κατάσχεση των εν λόγω συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων.

2) Οποιαδήποτε απόφαση των πολωνικών αρχών κοινωνικής ασφαλίσεως μεταγενέστερη της προσχωρήσεως της Πολωνίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να είναι σύμφωνη προς τις τυπικές υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 84α του κανονισμού 1408/71, έστω και αν πρόκειται για αποφάσεις περί συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων τα οποία δεν διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης. Εναπόκειται στο αρμόδιο εθνικό δικαστήριο να διαπιστώσει εάν στην υπό κρίση υπόθεση υπήρξε παράβαση των εν λόγω υποχρεώσεων και, στην περίπτωση αυτή, ποιες συνέπειες πρέπει να έχει κατά τον νόμο και την αρχή της αναλογικότητας.»